

ULKOMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA — GRANSKNING AV UTLÄNDSK LITTERATUR

Toimittaja — Redaktör: Jukka Huopaniemi

NILS ANDREN/HADAR CARS/
LARS FOYER/HANS MEIJER/
GUNNAR WIJKMAN (red.): *Svensk
statsförvaltning i omdaning*. Institu-
tionen för statskunskap vid Stockholms
universitet, Uppsala 1965. 239 s.

Ur bokens förord framgår, att man inte heller i Sverige blivit alltför bortskämd med litteratur i ämnena organisationslära och statsförvaltning. Statsvetenskapliga institutionens vid Stockholms universitet initiativ att ge framstående män i statsförvaltningen i uppdrag att skriva de överenskomna avsnitten (vilka sedan sammanfogats till en bok), kan hälsas med tillfredsställelse också på denna sidan om Bottenviken; våra ämbetsverk och ministerier är ju inte så olika motsvarande svenska — vilka f.ö. inte i regel äger motsvarigheter i andra länder än Finland. Även om många detaljbestämmelser inte är desamma hos oss, gäller likheterna förutom strukturen i stort sätt därtill strävan till administrativ effektivitet, uppskattad på basen av överallt accepterade delkriterier: tillförlitlighet, motivation och rationalitet.

På sätt och vis är det bra, att boken inte uppbyggts på någon i förväg fixerad förvaltningsteori (vilket författarna delvis beklagat) eftersom avsikten ju varit att skriva en *grundbok* om landets statsförvaltning i *omdaning*.

Även om direkta fältbeskrivningar saknas och ur teoretisk synpunkt intressanta inlägg i debatten om t.ex.

ämbetsverkens centralisering kontra decentralisering — en brännande fråga bl.a. i Finland — hade välkomnats, har boken så mycket och mångsidigt «levande» att bjuda på, att den gott duger som handbok också för den privata administratören. Som sådant fyller verket med heder funktionen att berika debatten om statsförvaltningen (som tornar upp sig vid sidan om debatten kring den svenska författningsreformen). För detta borgar de olika författarnas fördomsfrihet att — ofta indirekt — betona hur ett samarbete mellan officiella administrationskanaler och av personskäl uppkomna genvägar brukar leda till det mest ändamålsenliga resultatet. — R. H.-s.

KARL W. DEUTSCH: *The Nerves of Government. Models of Political Communication and Control*. The Free Press of Glencoe, New York 1963. 316 s.

Meillä toistaiseksi huomiotta jäänyt professori Deutschin «väliaikaisraportiksi» nimittämä teos antaa vaikutelman, että siinä on pyritty kunnianhimoisella tavalla tavoittamaan aivan uusia syvyyksiä politiikan tutkimuksen alalla. Kirjoittaja pyrkii pääsemään poliittisissa yhteisöissä vaikuttavien todellisten vaikutuskeinojen lähteille ja näkee niiden piilevän kommunikaation keinoissa. Ihmisiä johdetaan kommunikoimalla. Deutsch sanoo kirjansa pääasiassa tuovan esille uuden näkö-

kohdan: sen, että hallitseminen on ehkä jonkin verran vähemmän kuin yleensä on katsottu *vallan ongelma* ja sen sijaan jonkin verran enemmän *johtamisen ongelma*; johtaminen, ohjaaminen, taas tapahtuu kommunikatiokeinojen välityksellä.

Kuten odottaa saattaakin, Deutsch on saanut runsaasti vaikutelmia Norbert Wienerin *kybernetiikasta*, jonka piiriin hän tavallaan nyt tuo politiikan tutkimuksenkin: kybernetiikan on katsottu olevan useita eri tieteenaloja, mm. biologiaa, sosiologiaa ja psykologiaa yhdistävän yleistieteen. Poliitiikan tutkimuksen alalla hän katsoo tehtäväkseen löytää yhdistävät siteet kolmen suuren suuntauksen välillä, joille hän tunnustaa olevansa intellektuaalisessa velassa. Niitä ovat klassillinen kansainvälisen politiikan ja diplomatian tutkimus, sellaisena kuin sitä edustaa esim. Morgenthau, sekä sen tradition jatkajat yleisen politiikan ja yhteiskunnallisen teorian luojina, kuten Friedrich, Laswell ja Parsons. Toiseksi hän mainitsee nykyaikaisen kommunikaatiotutkimuksen uranuurtajat ja peliteoreetikot. Vielä hän katsoo saaneensa paljon eräiltä kansainvälisen kommunikaation ja vertailevan politiikan tutkimuksen harrastajilta.

Kommunikaatiojärjestelmän kokonaisuus on nykyaikaisen poliittisen järjestelmän hermosto, minkä analogian Deutsch esittää jo teoksensa nimessä. Näitä hermoja myöten välitetään ne ärsykkeet, joiden avulla yhteisön johtaminen tapahtuu. Tämän hermoston kunnosta riippuu yhteisön elinvoimaisuus. Kun tämä hermosto otetaan lähtökohdaksi poliittisen järjestelmän tutkimuksessa, voidaan sivuuttaa eräitä tavanomaisen valtasuhteisiin ja yhteisön rakenteeseen keskittyvän tutkimuksen ongelmia, joihin tavallisesti törmätään.

Deutschin kirjan lopullisen merkityksen arvioiminen on toistaiseksi vaikeaa, mutta jos se täyttää tehtävänsä

väliaikaisraporttina, joka vetää puoleensa kiinnostusta ja rakentavaa kritiikkiä, voi sen pohjalta odottaa syntyvän politiikan tutkimukselle erityisen hedelmällisen lähestymistavan. — J. H.

RICHARD LOWENTHAL: *World Communism. The Disintegration of a Secular Faith.* Oxford University Press, New York 1964. 296 s.

Teos koostuu artikkeleista, jotka aikaisemmin on julkaistu neljässä eri aikakauslehdessä tai esitetty radioesitelminä. Käsitelty ajanjakso alkaa Titon rehabilitoinnista 1955 ja päättyy avoimen skisman todelliseksi tulemiseen 1961. Erityistä huomiota kiinnitetään sähköiseen 20. puoluekokoukseen, jossa etsittiin uusia vallankumouksen «malleja», jotka eroaisivat neuvostoliittolaisista esikuvista. Hrushtshevin kuuluisan salaisen puheen vaikutukset myöhempiin Unkarin ja Puolan kapinan aikaisiin tapahtumiin ovat myös selvittelyn kohteina, samoin kuin sen vaikutukset Togliattin avomielisiin selvityksiin *Nuovi Argumentin* sivuilla. Kiinalaisen kommunismin ja Maon panos marxismileninismiin saavat erityisen älykkään käsittelyn.

Eri artikkelien merkitys ei kirjan kansion väliin koottuina ole enää yhtä suuri kuin niiden julkaisemishetkellä, ei ainakaan specialistille joka mahdollisesti on jatkuvasti seurannut professori Lowenthalin tuotantoa sekä Brzezinskin, Zagorian ja Griffithin kirjoittelua. Liian vähän aikaa on kulunut toisaalta, että Lowenthalin aikoinaan esittämien tulevaisuuden spekulointien paikkansapitävyyttä voitaisiin arvostella, mutta mitään sellaista ei ole tapahtunut, mikä osoittaisi hänen päälinjansa vääräksi. Tärkein tapahtuma on luonnollisesti Nikita Hrushtshevin syrjäyttäminen. Jo helmikuussa kuitenkin Albanian *Zeri i Popullit* hyökkäsi Neuvostoliiton

uusia johtajia vastaan nimittäen heitä «marxismiin luopioiksi». 19 Neuvostoliittoa kannattavan kommunistipuolueen pidettyä kokouksensa maaliskuussa Peking hyökkäsi Moskovaa vastaan syyttäen sitä «valeanti-inperialismista, joka todellisuudessa on antautumista, vaevallankumouksesta, joka on petosta, ja valeyhtenäisyydestä, joka on hajoitusta». Vielä on viime aikaisesta kehityksestä pantava merkille Romanian huomattava itsenäisyys ja Kosyginin saavuttama vähäinen yhtenäisyyden vaikutelma Vietnamin kysymyksessä Pekingin matkallaan.

Lowenthal seuraa analyysissään valta- ja reaalipolitiikkaan pitäytyvien konfliktiteoreetikkojen linjaa. Konfliktia ei saada ratkaistuksi, koska sen on aiheuttanut siihen sekaantuneiden valtioiden ristiriitaisten tavoitteiden aiheuttama päättymätön valtataistelu. Kolmessa kohdassa Lowenthalin esitystä vastaan voi tehdä huomautuksia, vaikka se yleensä paljastaa kirjoittajansa harjaantuneisuuden ja tietorikkautta. On ensinnäkin harhaanjohtavaa käyttää kansainvälisestä kommunismista nimitystä «uskonto», niin monia houkuttelevia yhtymäkohtia kuin saattaa löytyäkin. On virhe nähdä siinä pappi, missä todellisuudessa on pragmaatikko tai isänmaanystävä. Itse asiassa Lowenthal ei tarkoitaakaan uskontoa, vaan *nationalismia*, mikä termi olisi ollut sattuvampi myös hänen kirjansa alaotsikossa. Toiseksi, Lowenthal puhuu maailmankommunismista, vaikka hän rajoittaa esityksensä koskemaan Neuvostoliittoa, Itä-Eurooppaa ja Kiinaa. Tällöin unohdetaan kommunistisen maailman periferiassa vaikuttavat puolueet, jotka nykyään jatkuvasti saavat lisää merkitystä koko liikkeessä, kuten Kuuban esimerkki osoittaa. Kolmanneksi voidaan tehdä reunamerkitöjä siihen «kommunistisen maailmanliikkeen neljän vaiheen» selvitykseen, joka sisältyy Lowenthalin kirjaan.

Hänen voidaan lievimmin sanoen katsoa suuresti yksinkertaistaneen maailmankommunismiin monisärmäistä historiaa. — J. L. K.

R. P. MORGAN: *The German Social Democrats and the First International 1864—1872*. Cambridge University Press, London 1965. 280 s.

Skildringen av de tyska socialisternas — särskilt «lassalleanernas» och «eisenachernas» — syn på första internationalens ideer och deras acceptering av dessa i program och praktisk politik är inte endast fascinerande därför, att den samtidigt innefattar intressanta moment om de medverkande personligheterna. Den är kanske mest intresseväckande av två speciella orsaker: dels därför, att historiens syn på endel av de medagerande korrigeras (Johann Philipp Becker betraktas t.ex. av författaren som den person, som egentligen under några år av nämnda period spred internationalens socialism bland de tyska arbetarna, och inte Wilhelm Liebknecht, som «felaktigt» kallats «internationalens apostel» i Tyskland), dels därför, att den på ett utomordentligt sätt informerar läsaren om den för tiden typiska organisationstekniken (hur Marx t.ex. genom att skriva en artikel i Lassallesocialisternas språkrör försökte få partiets anhängare att i motsats till ledningens önskan gå med i internationalen). Särskilt belysande är vidare analysen av olikheterna i lassalleanernas motiv och attityder. Här framstår analysen av inställningen till Bismarcks strävanden att ena Tyskland å ena sidan samt internationalens «trumfkort» internationalismen, klassmedvetandet, den socialistiska politiken och den marxistiska filosofian å andra sidan — faktorer, vilka orsakar överraskande paradoxer i samhällssynen hos de bägge rivaliserande riktningarna — som särskilt förtjänstfull.

Boken bjuder onekligen på mycket nytt genom att författaren — en britt — såväl offentliggjort hittills opublicerat material (särskilt om nämnde Becker) som bragt i dagen fakta, vilka delvis medvetet negligerats eller halvt bortglömts (t.ex. att Lassalles «socialistiska stat» någon tid före hans död de facto visade sig vara detsamma som Bismarcks preussiska Tyskland). — R. H.-s.

DOUDOU THIAM: *The Foreign Policy of African States*. London 1965 (ranskankielinen alkuteos 1963). 134 ss.

Afrikan valtioiden lukumäärä on antanut niille melkoisen sanavallan kansainvälisissä järjestöissä, mutta toisaalta niiden riippumattomuudella on omat — useimmiten taloudelliset — rajansa. Afrikan valtiot esiintyvät monissa kysymyksissä yhtenäisenä ryhmänä, mutta hajaannuksen merkit ovat yhtä selvät ja pirstoutumisen uhka on jatkuvasti olemassa. Afrikan valtioiden ulkopoliittikan hahmottumista tässä eri suuntaan vaikuttavien voimien kentässä on käynyt selvittämään Senegalin ulkoministeri Doudou Thiam, jonka suppea teos ei pyri olemaan pelkästään ulkoministerin siloiteltu näkemys tilanteesta, vaan myös kriittinen analyysi ulkopoliittikkaan vaikuttavista sisäisistä ja ulkoisista voimista, selvitys käytännössä syntyneistä ongelmista ja yritys tulevan kehityksen hahmottelemiseksi.

Ulkopoliittikan aatepohjan selvittämiseksi Thiam analysoi kahta afrikkalaista aatevirtausta: nationalismia ja sosialismia. Molemmat ovat lainanneet ulkoapäin, mutta myös pyrkineet afrikkalaisiin ilmenemismuotoihin. Afrikkalainen nationalismi pyrkii mikrota-solla luomaan kansakuntia siirtomaakauden rajojen puitteisiin ja makro-

tasolla pan-afrikkalaisuuden suureen unelmaan: Afrikan yhtenäisyyteen. Esitys afrikkalaisesta sosialismista murtautuu oikeastaan teoksen varsinaisen aiheen ulkopuolelle, mutta selvittää kuitenkin varsin onnistuneesti afrikkalaisten suhtautumista sosialismin pääsuuntiin: demokraattiseen sosialismiin ja marxismiin.

Käytännön ulkopoliitikassa Afrikan valtiot ovat toisaalta joutuneet turvaamaan saavutettua itsenäisyyttä uuskolonialismilta, kommunismilta ja — naapurivaltioiden pyyteiltä sekä toisaalta etsimään tietä yhtenäisyyden toteuttamiseksi. *Independence* ja *unity* ovat muodostuneet poliittisiksi arvosanoiksi, joiden sisällön yhteensovittaminen on osoittautunut työlääksi. Thiam käsittelee tässä yhteydessä mm. eri poliittisten ryhmittymien periaatteita sekä poliittisia ja taloudellisia suhteita ei-afrikkalaisiin valtioihin.

Tulevaisuuteen ulkoministeri Thiam suhtautuu varovaisen optimistisesti. Hän hylkää Nkrumahin ehdotuksen Afrikan yhtenäisyyden pikaisesta toteuttamisesta ja tyytyy kannattamaan asteittaista kehitystä: ongelmat on ratkaistava ennen yhtenäisyyttä eikä sen jälkeen. Thiamin ulkopoliittinen realismi kohdistaa toivonsa Afrikan yhtenäisyysjärjestöön (OAU), joka on hänen mielestään jo huomattava saavutus. «Vain kokemuksen avulla saamme selville milloin seuraava askel on mahdollinen», kuuluu varovainen lopputoteamus. Ulkoministeri Thiamin suppea teos ei olekaan varsinainen käsikirja — monia kysymyksiä on tyystin sivuutettu — vaan pikemminkin afrikkalainen puheenvuoro, joka on tarkoitettu kannanotoksi afrikkalaisuuden puolesta ulkoista sekaantumista vastaan sekä kannanotoksi Nkrumahin linjaa vastaan yhtenäisyyskysymyksessä. — P. H.